

כך היא דרכה של תורה

(תגובה למאמרו של הרב מרדכי גודמן - 'צהרי ח')

ידידי, הרב מרדכי גודמן, הציג במאמרו: "לחידוש מבנה ישיבות ההסדר" תכנית ללימוד בישיבות שנועדו מראש לאותם אנשים הרואים עצמם כמיועדים לעסוק ב"מקצועות ניטרליים", כלשונו. הצעה זו באה תוך רצון להתאים את ישיבות ההסדר למצב הקיים. לענ"ד, השאלה המרכזית שצריכה להישאל היא לא מה היתה מטרתן של ישיבות ההסדר וכיצד מתאימות המטרות למציאות כיום, אלא מה המטרה בלימוד תורה בכללו.

א. מטרתו של לימוד תורה

בנושא זה מצינו ספקטרום רחב של שיטות. כמייצגים נביא את גישתו של בעל 'חובות הלבבות' מחד, ושל בעל ה'תניא' ובעל 'נפש החיים', מאידך. בעל 'חובות הלבבות' (בהקדמה) סובר שיש ללמוד תורה כדי לדעת הלכה, מעין "חוברת הפעלה" של האדם הפועל בעולמו של ה'.

בעל התניא מדבר על הלימוד כמחבר בין האדם לקונו, וכותב (ליקוטי אמרים פרק ה):
כשאדם מבין ומשיג איזו הלכה במשנה או בגמרא לאשורה על בוריה הרי שכלו תופס ומקיף אותה וגם שכלו מלוּבש בה באותה שעה. והנה הלכה זו היא חכמתו ורצונו של הקב"ה... הרי כשאדם יודע ומשיג בשכלו פסק זה כהלכה הערוכה במשנה או גמרא או פוסקים הרי זה משיג ותופס ומשיג בשכלו רצונו וחכמתו של הקב"ה.

גם ר' חיים מוולאז'ין, בספרו נפש החיים, לא ראה בלימוד התורה חוברת הדרכה לאדם החי בעולמו של ה', וכתב (נפש החיים שער ד פרקים ב-ג):

עניין עסק התורה לשמה - האמת ברור... כי עניין 'לשמה' פירוש, לשם התורה... היינו,

ליגע ולהבין ולהוסיף לקח ופולפול...

הדרך להגשמת יעדים אלו היא באמצעות הלימוד בישיבה. אך המטרה היא לא לגדל רבנים אלא לבנות קשר בין האדם לבין הקב"ה. כיום ישנה בעיה, ואין להתעלם ממנה. אך יחד עם זאת בעיות יש לפתור ולא לעקוף. עלינו להעסיק את עצמנו במחשבה כיצד נוכל למשוך את הציבור כדי להשיג את המטרות הנ"ל ולא כיצד נוכל להגדיל את מספר הלומדים בישיבות, גם אם בפועל הם לא משיגים את המטרות שבלימוד התורה. עיקר השינוי בנושא זה צריך להתבצע דווקא בישיבות התיכוניות, שבחלקן, לצערי, עבר הדגש בשנים האחרונות מעיסוק בלימוד הגמרא לעיסוק בהרבה דברים אחרים שסביב הלימוד.

ב. הבעיות בהצעתו של הרב גודמן

1. תחושת האדם שעזב את הישיבה

אדם הפונה לעולם החול צריך לדעת שלא השיג את הכול בתחום התורני. תחושה זו, חיובית היא, ואולי תגרום לאדם לשאיפה למצוא זמן ולהקדישו ללימוד התורה. כך לא יחשוב האדם שהוא 'סיים את שלו' בתחום הזה, וכעת הוא פנוי להתפתח באפיקים אחרים.

2. דיבוק חברים

כל תלמיד ישיבה ממוצע מכיר ומוקיר את הערך של לימוד תוך כדי דיבוק חברים, כאשר כל בית המדרש עוסק באותו העניין. וכך כתב מו"ר הרב אהרון ליכטנשטיין ("עלון שבות" בוגרים יד, "דרכה של ישיבה - בין אלון שבות לוולוז'ין" עמ' 43):

הישיבה מבטיחה הפריה הדדית ודיבוק חברים של אנשים שונים עם דעות שונות ושיטות לימוד שונות. מתוך החוויה האינטלקטואלית של הלימוד המשותף נמצאת התורה מתגדלת, מתעצמת ומתרחבת.

על פי התוכנית המוצעת אנו מאבדים עניין זה, כי כל קבוצת לומדים קטנה יחסית (כחמישית מציבור הלומדים) עוסקת במסכת אחרת. כתוצאה מכך, יתקשו הבחורים מהשנתונים השונים לדון ביחד בסוגיות ואווירת בית המדרש תיפגם.

סיכום

אולי יש מקום לשקול תוכנית מעין זו, אך יש להציגה לא כמסגרת ישיבתית אלא כמסגרת לאנשים המעוניינים להשיג ידע וכלים מסוימים, תוך מודעות לכך שאין זה לימוד ישיבתי ותוך מודעות שלימוד בתוכנית מעין זו אולי יספק להם בסיס כל שהוא, אך אין ביכולתו להציג את עוצמתה של תורה במלוא הדרה כפי שאפשר לחוות ולהפנים בישיבה. זוהי מסגרת אחרת בדיוק, כפי שלמכינות הקדם צבאיות יש ייעוד משלהם בתור מסגרת עצמאית.